

arallegim

L'ànima humana: tan tèrbola, tan radiant

PERE ANTONI PONS

No estic segur que tingui gaire sentit fer una ressenya convencional d'*Els germans Karamàzov*, l'última novel·la escrita per aquell gegant de la literatura russa –i europea, i mundial– anomenat Fiódor Dostoievski (1821-1881), que va cartografiar l'ànima humana –perdó per les grans paraules, però són les úniques que li escauen– com si fos un país radiant i tèrbol, alhora molt inhòspit i benauradament acollidor. Quan dic una ressenya convencional, em refereixo a una ressenya que resumeixi l'argument –en una família formada per un pare i tres germans molt diferents, un parricidi ho convulsiona tot– i descriu l'estil –robust, dramàtic, dens– de la novel·la, en digui si és bona –i esclar que és bona: és fonamental– i, finalment, expliqui per quines raons ho és –entre d'altres, perquè, com va dir David Foster Wallace, les novel·les de Dostoievski estan plenes de “conviccions profundes” i de “preguntes desesperades” que un lector del segle XXI encara sent com a pròpies.

Obviament, la magnitud literària d'*Els germans Karamàzov* se'n escaparia del tot, als lectors catalans, si no disposéssim d'una versió que adaptés amb fidelitat i geni la seva naturalesa. Per sort, Joan Sales va fer-ne, a principis dels 60, una versió que, com explicava ell

mateix en la nota de la primera edició que va publicar Club Editor, va transvasar l'estil de Dostoievski, “fet de vivacitat, de moviment, de riquesa, d'un cert desordre expressiu”, a un català bategant, gens encarcerat, que sonava com “la llengua de la vida”. Cinquanta-tres anys després d'aquella primera edició catalana, Club Editor ha recuperat la traducció de Sales, feta a partir de diverses edicions estrangeres (sobretot franceses), i ha encarregat al jove traductor del rus Arnau Barrios que la restaurés, és a dir, que fes ressorgir les arestes i violències de l'original desaparegudes en les llimades versions franceses. No en tinc ni idea, de com deu sonar Dostoievski en rus, però llegir en català que el germà místic, Alioixa, asceta entre sensuals, és “d'una castedat exaltada i esquerra”, o com el germà “perdulari”, en Mítia, exclama, estabornit “per les passions vils”, que “el cor troba bellesa fins en la vergonya”, fa un efecte d'allò més convincent.

Les paradoxes radicals del llibre

La bellesa en la brutor, l'harmonia en el caos, la pau d'esperit en la taca de sang, l'elevació espiritual en el cop de mort, l'amor pur en la sortidosa, la fe en Déu al fons dels dubtes d'una ànima tempestuosa, la serenitat en la soga del suïcida penjat: aquests són els contrastos, les paradoxes radicals, que s'encarnen en l'estil agressiu i tumultuós de Dostoievski. I aquests són, esclar, al-

WIKIMEDIA COMMONS

guns dels molts aspectes que toca la novel·la, un reflex formidable de la vida que, exactament igual que la vida, ho inclou tot: discussions teològiques, plaers sensuals, escaramusses ideològiques, amors apassionats, odis encesos, dilemes filosòfics, una intriga criminal, la cobdícia, i també totes les formes del desig i el desfici.

Com que Dostoievski no és un teòleg, ni un ideòleg, ni un místic, ni un filòsof, sinó un novel·lista, totes les idees i abstraccions esmentades prenen forma gràcies a uns personatges inoblidables. A més

ELS GERMANS KARAMÀZOV
DOSTOIEVSKI
CLUB EDITOR
TRAD. JOAN SALES
982 PÀG. / 33 €

del pare bufonesc i del bastard Smerdiakov, destaquen els tres germans, els ja citats Mítia i Alioixa (l'heroi, segons l'autor), i l'Ivan, l'ateu, el racional, el malalt de lucidesa. Les escenes en què els germans parlen i xoquen són com terratrèmols. No em sembla exagerat dir que la literatura moderna no ha anat més enllà dels límits intel·lectuals i morals establerts pels capítols *La revolta* i *El gran Inquisidor*. Més que un clàssic de la literatura, *Els germans Karamàzov* són un repte per a l'esperit i una prosa de la intel·ligència. ♦♦

L'atracció dels antípodes

JOAN GARÍ

Un anys'acaba i, al bar Katowice, a Ushuaia, s'apleguen un seguit de personatges de molt diferent pèl i ploma: Guillaume Housseras, un francès acomodat que espera la seua nòvia Anne-Marie; Peter Borum, que ha vingut a la recerca del seu germà i ha deixat a la seua Anglaterra natal un fill víctima d'un brutal engany a internet; Nemesio Coro, un mexicà “representant dels esperits en estat de fugida del planeta Terra”; Martín Medina, un xilè que gestiona abandonaments familiars; Dominika Malczewska, polonesa i propietària de l'establiment on té lloc la reunió, i Cristina, la seua bonica filla.

Tots aquests personatges cercarien en un autor –és a dir, un sentit per a la representació– si no fos per la presència en el relat del mateix Joan Benesiu, un escriptor de Beneixama que, amb la màscara del narrador a la mà, assegura que l'afició literària li ve d'un rebesavi, un tipus autèntic que

“utilitzava una prosa plena d'agulles de corbata recargolades”.

Ushuaia? Bé, esclar, la capital de la província argentina de Terra del Foc, fundada el 1884 per Augusto Lasserre i considerada la ciutat més austral del món. Aquest caràcter de gran aparador de l'hemisferi sud enfront de l'abisme ha propiciat que siga un lloc de pelegrinatge des de les més diverses parts del planeta. Víctor Vidal, el protagonista de la meua novel·la *La balena blanca*, tenia al seu despatx aquella fotografia de la glacera El Martial (al nord d'Ushuaia), “la blancor de la neu, les teules roges dels terrats, el verd compacte i l'arc de Sant Martí partint en dos els cims nevats i rimant els seus colors amb les aigües de la mar”. Naturalment, Vidal moriria sense anar-hi mai, però aquella imatge obsediria el seu estat agònic, l'acompanyaria en la mort com l'havia acompa-

nyat en la vida, “perquè el que ens atrau són sempre els antípodes”.

I per què –siguem ja clars– cal llegir *Gegants de gel*? Perquè no és una operació en cap cas dolorosa. La seua prosa flueix amb una cadència suau –un bressoleig xipollejant– i la solidesa de la narració va imposant-se un poc inadvertidament, com un fenomen atmosfèric. Tots els personatges aplegats al bar Katowice busquen alguna cosa –són humans, massa humans– o bé en fugen, però de sobte pot també fer-hi acte d'aparició Friedrich Nietzsche en persona o el Robert Mitchum de *La nit del caçador*. Com que és, acusadament, un llibre de llibres (d'això, abans, se'n deia postmodernitat, ara ja no ho sé), també hi ha referències a molts altres escriptors: Roberto Bolaño, Enrique Vila-Matas, Sebald, Gombrowicz... Amb tot això, el nihilisme i el desassossec fan pre-

GEGANTS DE GEL
JOAN BENESIU
EDICIONS DEL PERISCOPE
296 PÀG. / 18,50 €

sa dels personatges convocats en aquest *non plus ultra*, mentre hi ressona l'admonició de Pessoa: no cal anar enllac, no hi ha viatge més útil que el que es fa pel menjador de casa.

M'agradaria augurar un gran èxit a Joan Benesiu, però seré sincer: un llibre com el seu està destinat a passar completament inadvertit; tanmateix, també podria ser que tots els friquis dels Països Catalans es posaren d'acord a llegir-lo (com li va passar al seu mentor Manuel Baixauli). Els lectors, en aquest sentit, es comporten com una massa gregària d'objectius impredecibles, una d'aquestes bandades d'ocells que orquestren al cel geometries purament capritxoses. No és la qualitat objectiva del llibre el que explicarà el seu èxit o el seu fracàs. És la via que voldrà seguir la rabera. D'on se segueix que el millor que pot fer un escriptor és escriure el que li done la gana i no perdre ni un minut a pensar en aquesta criatura versàtil, voluble, rampelluda i vel·leïtosa anomenada lector. ♦♦